

Informator o wsparciu nauki języka ojczystego i aktywnej wielojęzyczności w szkołach i na zajęciach pozalekcyjnych

*Jezyki
bliskie sercu*

Grupa robocza

Informator o wsparciu nauki języka ojczystego i aktywnej wielojęzyczności w szkołach i na zajęciach pozalekcyjnych

Zespół:

Zespołem kierowała Renata Emilsson Peskova

Donata Honkowicz-Bukowska

Fríða Bjarney Jónsdóttir

Hermína Gunnþórsdóttir

Kriselle Lou Suson Jónsdóttir

Sigríður Ólafsdóttir

Reykjavík, dnia 26.1.2020 r.

Ministerstwo Edukacji i Kultury

Sölvhólgötu 4

150 Reykjavík

Tel.: 545 9500

E-mail: mrn@mrn.is

Strona internetowa: www.mrn.is

Zdjęcie na okładce: Pexels

Skład tekstu: Einar Guðmundsson

© 2020 Mennta- og menningarmálaráðuneyti

Spis treści

Wstęp	4
Prawo dziecka – język ojczysty i wielojęzyczność	6
II. Definicje	8
III. Zadania szkoły i zajęć pozalekcyjnych	11
III.A Polityka językowa w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych	12
III.B Wsparcie nauki języka ojczystego i aktywnej wielojęzyczności na początku nauki szkolnej	12
III.C Różnorodność językowa w edukacji i życiu codziennym	13
III.D Ocenianie i długofalowe wsparcie	15
IV. Rola rodziców	17
IV.A Strategia językowa rodzin	17
IV.B Inicjatywa ukierunkowanego wsparcia oraz informowania rodziców	18
V. Technologia oraz możliwości nauki przez Internet	19
VI. Metody i przydatne pomysły we wsparciu nauki języka ojczystego i aktywnej wielojęzyczności	20
VI.A Proste metody wspierające różnorodność językową	21
VI.B Metody wspierania aktywnej wielojęzyczności	23
VI.C Przydatne linki dla szkół i rodziców	26
Postówie	29
Bibliografia	30

Wstęp

„Wszyscy ludzie na świecie posiadają język ojczysty”, mówiła Vigdís Finnbogadóttir, ambasador dobrej woli Organizacji Narodów Zjednoczonych w zakresie języków, z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego w 2014 roku. Vigdís zwracała uwagę na ryzyko marginalizowania języków o mniejszym zasięgu przez te najczęściej używane na międzynarodowej płaszczyźnie gospodarczej (np. j. angielski) oraz zachęcała Islandczyków do doceniania j. islandzkiego przy jednoczesnym poszanowaniu języków ojczystych wszystkich imigrantów.

Wielojęzyczne dzieci, mieszkające na Islandii, łączy to, że wychowują się w otoczeniu więcej niż jednego języka. W tym informatorze pojęcie „wielojęzyczne dzieci” oznacza dzieci, dla których język islandzki jest drugim językiem ojczystym lub językiem dodatkowym. Znajomość języka islandzkiego stanowi fundament pomyślnej edukacji oraz uczestnictwa w życiu społecznym Islandii, a język ojczysty wielojęzycznych dzieci stanowi podstawę ich więzi z rodzicami, krewnymi i przyjaciółmi na Islandii i poza jej granicami. Powszechność języka angielskiego w społeczeństwie sprawia, że większość islandzkich dzieci słucha i używa codziennie przynajmniej dwóch języków. Znajomość więcej niż jednego języka stanowi dar, który należy umacniać i rozwijać, ponieważ różnorodność językowa otwiera drzwi do innych kultur i wzbogaca rzeczywistość. Różnorodna znajomość języków wśród obywateli nie sprowadza się wyłącznie do ich własnych perspektyw, takich jak większe możliwości kształcenia lub podejmowanie bardziej urozmaiconych prac, lecz może również ułatwić islandzkiemu narodowi współpracę na arenie międzynarodowej. Islandzkie społeczeństwo jest społeczeństwem demokratycznym, opierającym się na udziale i zdolności obywateli do aktywnego uczestnictwa w życiu, nauce i pracy, a tę zdolność dzieci rozwijają w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych oraz u swoich rodziców. Zapewnienie warunków, w których docenia się znajomość języków, to wspólne zadanie nas wszystkich. Wzmacnia to w każdym dziecku chęć udziału w życiu społecznym oraz pozwala być dumnym ze swojego pochodzenia oraz języka ojczystego. Wielojęzyczne dzieci pełnią ważną rolę w islandzkim społeczeństwie, gdyż stanowią pomost oraz na różne sposoby łączą kraje i społeczeństwa. Jednocześnie wzrastają szanse islandzkiego społeczeństwa do umocnienia swojej pozycji w nieustannie zmieniającym się i zglobalizowanym międzynarodowym świecie. Wielojęzyczność stanowi narzędzie wspierania

sprawiedliwości społecznej, a także rozwoju społeczeństwa. Dzięki odpowiedniemu wsparciu wielojęzyczne dzieci będą silnymi osobami oraz aktywnymi uczestnikami w życiu społecznym. Społeczeństwo, które docenia wielojęzycznych obywateli, rzadziej spotyka się z uprzedzeniami w stosunku do nich.

Podejście i poglądy społeczeństwa na różnorodność językową dzieci, na przykład na zajęciach szkolnych i pozaszkolnych, wpływają na ich wyobrażenie o sobie, poczucie przynależności oraz postrzeganie znajomości języków jako prawdziwego bogactwa. Wszystkie osoby pracujące z wielojęzycznymi dziećmi i młodzieżą, powinny przyswoić sobie pozytywne podejście do różnorodności językowej.

Informator opiera się na przepisach prawnych, strategiach i badaniach, a także na doświadczeniu i pomysłach specjalistów oraz ich praktyce zawodowej. Omawiane jest w nim znaczenie wspierania aktywnej wielojęzyczności dzieci i młodzieży w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich oraz na zajęciach pozalekcyjnych (które w dalszej części dokumentu określane są jako „szkoły i zajęcia pozalekcyjne”), budowania współpracy z rodzicami i umacniania kontaktów z dziećmi w codziennej pracy. Informator zawiera również porady, instrukcje i przydatne informacje dla rodziców, szkół i instytucji prowadzących zajęcia pozalekcyjne. Pierwszy rozdział zawiera informacje na temat prawa dzieci i młodzieży do zachowania i rozwijania swojego języka ojczystego. Definicje pojęć w drugim rozdziale mają na celu ułatwienie właściwego zrozumienia tematu. W trzecim i czwartym rozdziale opisane są zadania wszystkich poziomów edukacji szkolnej, zajęć pozalekcyjnych i rodziców w związku z rozwijaniem języka. W piątym rozdziale zostały pokrótce omówione nowe technologie oraz możliwości nauki języków przez Internet. Ostatni rozdział objaśnia metody i przydatne pomysły wsparcia nauki języka ojczystego oraz aktywnej wielojęzyczności w szkołach, na zajęciach pozalekcyjnych i w rodzinie. Pomysły zostały podzielone na proste metody wspierania wielojęzyczności w zakresie czytania i pisania oraz metody wymagające czasu i dokładniejszej organizacji. Znajduje się tam również zbiór stron internetowych, które mogą okazać się pomocne dla szkół, prowadzących zajęcia pozalekcyjne oraz dla rodziców.

Prawa dziecka – język ojczysty i wielojęzyczność

W islandzkich przepisach prawnych, dokumentach strategicznych oraz podstawach programowych mowa jest o prawie uczniów do zachowania swojego języka ojczystego, jednocześnie dąży się do aktywnej dwujęzyczności. Konwencja o prawach dziecka ONZ, której Islandia nadała moc prawną w roku 2013, nakłada na państwa odpowiedzialność za zapewnienie wszystkim dzieciom nauczania języka ojczystego. Ponadto wyraża w sposób niezaprzeczalny prawo dzieci do zachowania własnego języka ojczystego, zgodnie z interpretacją urzędu Rzecznika Praw Dziecka w piśmie z dnia 6.12. 2013 r.:

Rzecznik Praw Dziecka uznaje, że według Konwencji o prawach dziecka należy starać się zapewnić dzieciom nauczanie języka ojczystego. Na poparcie tego można wskazać różne przepisy Konwencji (art. 2, 6, 8, 29, 30) (...) Według Rzecznika Praw Dziecka zgodnie z powyższymi artykułami Konwencji o prawach dziecka państwo powinno starać się zapewnić wszystkim dzieciom nauczanie ich języka ojczystego. Niepodejmowanie żadnych kroków przez państwo czy gminy w celu zapewnienia dzieciom tej nauki, uważa się zatem za naruszenie praw dziecka. W przypadku języków używanych przez niewiele osób zapewnienie takich lekcji może być jednak problematyczne, np. jeśli w kraju nie ma nauczycieli tego języka. W takim wypadku należy mimo to starać się znaleźć inne rozwiązania w porozumieniu z rodzicami dziecka. Jeśli rodzice nie czują się na siłach, aby samodzielnie uczyć dziecko, można na przykład spróbować zdalnego nauczania przez Internet lub ewentualnie innych dostępnych metod. W tym kontekście można również zwrócić uwagę na fakt, że to przede wszystkim rodzice są odpowiedzialni za dobrostan swoich dzieci i w związku z tym ciąży na nich pewien obowiązek, jeśli chodzi o prawo do zachowania własnego języka i własnej kultury. Państwo zobowiązane jest jednak wspierać rodziców w ich roli i proponować konkretne rozwiązania gdy okaże się, że rodzice nie są w stanie sprostać temu zadaniu.

Polityka językowa krajów nordyckich to polityka instruktażowa i postępową w kwestiach języków. Zgodnie z nią:

Kraje nordyckie to na dzień dzisiejszy wielojęzyczny obszar, w którym obywatele posiadają dobrą znajomość języków, a polityka językowa opiera się na demokratycznych tradycjach. Polityka językowa krajów nordyckich może zatem stanowić wzór dla innych obszarów językowych w zglobalizowanym świecie. Zdolność do wypowiedzania się w wielu językach stanowi podstawę wiedzy, twórczości, perspektywy oraz więzi międzynarodowych nieistniejących w społeczeństwie, które używa tylko jednego języka. Taki rozwój wymaga długofalowej, wspólnej i skutecznej polityki językowej.

Polityka językowa krajów nordyckich przewiduje również prawo każdego mieszkańca krajów nordyckich obcego pochodzenia do obrony swojego języka ojczystego i umacniania jego pozycji jako języka mniejszościowego oraz do nauki języka danego kraju, innego języka nordyckiego oraz jednego języka międzynarodowego, takiego jak angielski.

Wynika z tego jasno, że prawo wielojęzycznych osób na Islandii do zachowania i umacniania swojego języka ojczystego jest zapewnione, natomiast wykonanie leży w gestii osób świadczących usługi. Polityka władz państwowych w Islandii polega w dość jednoznaczny sposób na odpowiedzialności za poszukiwanie sposobów wspierania języka ojczystego dzieci i młodzieży. Celem polityki władz państwowych jest budowanie w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych społeczności, w której panuje równość, sprawiedliwość i szacunek wobec różnorodności językowej, z pożytkiem dla dzieci oraz islandzkiego społeczeństwa.

II. Definicje

W niniejszym informatorze używa się poniższych kluczowych pojęć, które występują w kompleksowej polityce Ministerstwa Edukacji i Kultury dot. uczniów, dla których islandzki jest drugim językiem.

Wielojęzyczne dzieci i młodzież

Wielojęzyczne dzieci i młodzież w szkole i na zajęciach pozaszkolnych definiuje się jako grupę na różne sposoby w zależności od pochodzenia, narodowości rodziców lub znajomości języka islandzkiego. Istnieją pojęcia „dzieci obcego pochodzenia”, „uczniowie o zagranicznych korzeniach” czy „uczniowie, dla których islandzki jest drugim językiem”. Termin „wielojęzyczne dziecko lub nastolatek / wielojęzyczny uczeń” ma pozytywne znaczenie i informuje zarówno o pochodzeniu, jak i znajomości języka islandzkiego, niezależnie od tego, czy uczeń urodził się za granicą, czy na Islandii, przebywał za granicą, czy jeden rodzic lub oboje są obcego pochodzenia, jest dwu-/wielojęzyczny od urodzenia lub przyswoił sobie język islandzki później. Wspólnym celem dla wszystkich dzieci i nastolatków jest osiągnięcie odpowiednich dla wieku kryteriów znajomości języka islandzkiego oraz aktywnej wielojęzyczności.

Język ojczysty

Język ojczysty można definiować na wiele sposobów, lecz ogólnie uważa się, że jest to pierwszy język dziecka, z którym jest związane emocjonalnie, w którym mówią jego rodzice i który opanowało w najlepszym stopniu. Nie zawsze jednak u dzieci wielojęzycznych tak jest, ponieważ mogą mieć dwa lub więcej języków ojczystych, a ich znajomość zagranicznych języków ojczystych jest często na niższym poziomie niż języka, którym posługuje się szkoła i społeczeństwo. Rozwój języka ojczystego może się różnić w zależności od okoliczności czy środowiska językowego. Umiejętność posługiwania się językiem ojczystym przez dziecko mieszkające za granicą słabnie, jeśli się jej nie wspiera. Język ojczysty można definiować na podstawie pochodzenia, kompetencji językowych, roli i identyfikacji (własnej lub innych). Zazwyczaj jednak przyjmuje się definiowanie języków ojczystych grup mniejszościowych według pochodzenia oraz poglądu danej osoby. Język ojczysty jest czasem również nazywany językiem domowym (ang. home language), językiem pochodzenia (ang. language of origin) lub językiem odziedziczonym (ang. heritage language).

Wielojęzyczność

W niniejszym informatorze termin „wielojęzyczne dzieci” odnosi się do dzieci mieszkających na Islandii, dla których islandzki nie jest językiem ojczystym wobec czego jest ich drugim językiem, a także dzieci, które rodzą się w wielojęzycznych rodzinach, a islandzki jest dla nich drugim językiem ojczystym. Dwujęzyczność i wielojęzyczność (dalej nazywane „wielojęzycznością”) to skomplikowane pojęcia, które odnoszą się do wielu różnych aspektów znajomości języków i zróżnicowanej biegłości w kompetencjach językowych (np. w zakresie rozumienia ze słuchu, czytania, mówienia i pisanie).

Wielojęzyczne osoby regularnie używają języków w różnych celach, w odmiennych sytuacjach, z różnymi ludźmi. Rzadko włada się równie dobrze obydwoma językami, normalnym jest, że umiejętności i kompetencje w zakresie różnych stylów czy sprawności językowych nie są na takim samym poziomie w każdym z języków. Rozwijają się one zależnie od użycia i potrzeb, a przede wszystkim od jakości stymulacji językowej otoczenia, która z czasem może ulec zmianie w zależności od okoliczności. Większość dzieci na Islandii jest w pewnym stopniu wielojęzyczna ze względu na język angielski, który jest nauczany we wszystkich szkołach i którego używa się w różnych celach. Wielojęzyczne dzieci to różnorodna grupa, dlatego też wielojęzyczność przejawia się w wieloraki i złożony sposób. Rada Europy definiuje takie zjawisko jak różnojęzyczność (ang. plurilingualism). Jest to łączny zasób języków danej osoby, niezależnie od tego, czy ich znajomość jest na wysokim czy niskim poziomie, wliczając wszystkie języki, dialekty i wyrażenia. Ogólnie przyjmuje się, że wielojęzyczność ma wartość edukacyjną i stanowi podstawę uznania różnorodności oraz świadomości na temat równej pozycji języków mimo różnych celów i użycia.

Aktywna wielojęzyczność

Aktywna wielojęzyczność polega na aktywnym i regularnym używaniu dwóch lub więcej języków. Taki rezultat można osiągnąć, gdy przebywa się w conajmniej dwóch lub więcej środowiskach językowych jednocześnie i w związku z tym rozwija się umiejętności językowe we wszystkich językach równolegle. Aby ten cel osiągnąć, dzieci i rodzice muszą dbać o swój język ojczysty, używać go w kontaktach między sobą i z innymi osobami oraz mieć dostęp do książek i produktów współczesnej kultury masowej w języku ojczystym. Ponadto kluczowa jest chęć danej osoby wielojęzycznej do zachowania wszystkich swoich języków – potrzebna jest motywacja czy konieczność do korzystania z języka. Dlatego ważne jest, aby całe społeczeństwo szanowało wszystkie języki. W domu, w szkole i w innych miejscach, tak aby każdy język cieszył się uznaniem. W islandzkim systemie kształcenia aktywna wielojęzyczność stanowi cel nauczania, w związku z którym dokłada się starań, by dzieci w dobrym stopniu opanowały język stosowany w szkole – islandzki – ale jednocześnie rozwijały także swój język ojczysty.

Islandzki jako drugi język

Dzieci, które rodzą się na Islandii i przebywają w otoczeniu dwóch lub więcej języków od najmłodszych lat, osiągają tzw. wielojęzyczność równoczesną, zwaną inaczej symultaniczną (ang. simultaneous bilingualism). Dzieci, które przeprowadzają się do Islandii po pierwszym okresie rozwoju językowego (czasem określane jako wiek do czterech lat), a następnie dodają jeszcze język islandzki – uczą się go jako drugiego języka. Proces ten nazywa się wielojęzycznością sekwencyjną (ang. sequential bilingualism). Wielojęzyczne dzieci, które codziennie używają języka islandzkiego wraz z innymi językami, znają je oczywiście w różnym stopniu i dlatego należy im stawiać

duże wymagania w zakresie używania języka i przekazywać im jasne, pozytywne i budujące informacje o ich postępach i celach. Założeniem nauczania dzieci, których język islandzki jest drugim językiem (ojczystym), jest spełnienie w stosownym czasie kryteriów dla języka islandzkiego odpowiadających wiekowi, zgodnie z programem nauczania języka islandzkiego jako drugiego języka. Kluczowe jest, aby już od najmłodszych lat, czy od momentu przyjazdu do kraju otrzymywały one profesjonalne wsparcie dostosowane do ich potrzeb, aby miały takie same szanse, jak ich rówieśnicy, dla których islandzki jest językiem ojczystym, na kontynuowanie kształcenia i osiągnięcie sukcesów w islandzkim społeczeństwie.

III. Rola szkół i zajęć pozalekcyjnych

Zadaniem szkół i zajęć pozalekcyjnych jest wspieranie dzieci i młodzieży w opanowaniu jak najbogatszego języka islandzkiego. Ponadto te instytucje powinny szanować różnorodność językową wielojęzycznych uczniów, tj. umiejętności językowe, zarówno ich, jak i ich rodzin, we wszystkich językach i tworzyć wspierające środowisko oraz rozwijać współpracę w celu wzmocnienia wszystkich zasobów językowych dzieci. Dodatkowo należy zachęcać rodziców wielojęzycznych dzieci do przyjęcia świadomej strategii językowej w rodzinie w celu oferowania dzieciom silnego środowiska językowego i czytelniczego.

III.A Strategia językowa w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych

Pracownicy szkół oraz zajęć pozalekcyjnych zachęceni są tworzenia strategii językowej jako przewodnika dla pracowników i uczniów w codziennej pracy i kontaktach. Przy tworzeniu strategii językowej istotne jest, aby pracownicy wspólnie przemyśleli i ustalili priorytety, które mają obowiązywać w związku z językiem islandzkim oraz różnorodnością językową. Strategia powinna ujmować sposoby rozwoju języka w kontaktach i w codziennej pracy oraz sposób wspierania zainteresowania i aktywności wszystkich uczniów. Strategie językowe składają się zazwyczaj z trzech części – wiedzy i poglądów (ang. language ideologies), używania języka (ang. language use and practice) oraz działań i narzędzi (ang. language management). Podstawę strategii językowej stanowią przepisy prawne i obowiązujące na Islandii polityki językowe, m.in. Konwencja o prawach dziecka ONZ, uchwały Islandzkiej Rady Językowej, Polityka języka islandzkiego oraz Polityka językowa krajów nordyckich.

W polityce dotyczącej języka islandzkiego, *Íslenska til alls (Islandzki na każdą okazję)*, znajduje się zapis: „Bardzo ważne jest zatem zapewnienie pozycji języka islandzkiego w systemie szkolnictwa.” Polityka zawiera nie tylko decyzje, a także propozycje realizacji i działań mających na celu zachowanie i umocnienie języka islandzkiego. Ważne, aby dzieci otrzymywały właściwe wzorce językowe oraz stałą systematyczną stymulację językową w procesie nauczania.

Polityka językowa krajów nordyckich określa następujące cele dla uczniów:

- **rozwijanie silnego języka islandzkiego zgodnie z kryteriami odpowiadającymi wiekowi**
- **rozwijanie silnego języka ojczystego**
- **rozwijanie silnego języka angielskiego (język międzynarodowy)**
- **rozwijanie jednego języka nordyckiego, innego niż język używany przez dane społeczeństwo**

Świadoma wieloaspektowa strategia językowa jest ważna dla wszystkich osób pracujących z wielojęzycznymi dziećmi i młodzieżą. Wszyscy nauczyciele i pracownicy, którzy utrzymują kontakty i prowadzą rozmowy z dziećmi, pełnią rolę we wspieraniu ich znajomości języka islandzkiego. Ważne również, aby wszyscy wyraźnie rozumieli znaczenie promowania szacunku i pozytywnego podejścia do różnorodnych języków i by wspierali dzieci w rozwijaniu umiejętności posługiwania się językiem ojczystym, wspierając w ten sposób aktywną wielojęzyczność.

III.B Wsparcie języka ojczystego i aktywnej wielojęzyczności na początku nauki szkolnej

Gdy dziecko zaczyna uczęszczać do przedszkola lub rozpoczyna naukę w szkole podstawowej, istotną kwestią jest zasięgnięcie informacji na temat jego wcześniejszej edukacji i umiejętności posługiwania się językiem ojczystym:

- **na spotkaniach z rodzicami pyta się m.in. o języki używane w domu, wcześniejszą edukację szkolną, liczbę lat, zakres edukacji**
- **prosi się o dostarczenie odpowiednich dokumentów, np. świadectw i zaświadczeń o odbyciu wcześniejszej nauki**
- **zakłada się portfolio (por. Europejskie Portfoglio Językowe), używane następnie w pracy szkolnej, zawierające informacje o postępach w języku islandzkim, języku ojczystym oraz ogólnie w nauce**

Ponadto znaczenie może mieć zbadanie przez pracowników szkoły i zajęć pozalekcyjnych bogactwa językowego dzieci i pracowników, aby możliwe było dalsze budowanie na już położonych fundamentach zasobów językowych. Ważne jest szanowanie języków wszystkich osób w szkole czy na zajęciach pozalekcyjnych. Pracownicy powinni być świadomi jakimi językami ojczystymi posługują się podopieczni. Pracownicy obcego pochodzenia mogą wykorzystywać swoje języki w ramach udzielania dzieciom i uczniom wsparcia, a jednocześnie dawać przykład w posługiwaniu się językiem islandzkim.

Bardzo istotna jest dobra współpraca z rodzicami w ramach wspierania języka ojczystego dzieci i młodzieży. Już w przedszkolu tworzy się wielokulturowe środowisko oraz przestrzeń edukacyjna dla każdego dziecka. Zgodnie z Podstawą programową, kierując się dobrostanem i rozwojem dzieci, przedszkola powinny inicjować współpracę oraz przyczyniać się do udziału w niej wszystkich rodziców. Współpraca pracowników przedszkoli z rodzicami cieszy się długą tradycją. Szkoły podstawowe również wspierają uczestnictwo rodziców oraz bliską współpracę z nimi, między

innymi jeśli chodzi o naukę dzieci, ich sytuację społeczną oraz postępy w nauce języka islandzkiego. Współpraca z rodzicami w szkołach średnich nie ma aż tak długiej tradycji. Kładziony jest natomiast nacisk na samodzielność ucznia w nauce, ale kontakty z rodzicami obcego pochodzenia oraz przekazywanie im informacji nadal mają znaczenie na etapie szkoły średniej. Szkoły oraz zajęcia pozalekcyjne inicjują pozytywne kontakty z rodzicami, np. poprzez umieszczenie powitań we wszystkich językach dzieci w przedsionku szkoły. Kontakty z rodzicami odbywają się w języku zrozumiałym dla rodziców, a ponadto dokłada się starań, aby korzystać z dostępnego wsparcia (np. usług tłumaczy, programów tłumaczeniowych i technologii, czy znajomości danego języka przez pracowników szkoły). Wiadomości, ogłoszenia oraz wszelkie informacje zwrotne odbywają się w miarę możliwości w językach rodziców. Uświadomienie rodzicom ich roli w procesie edukacji i wychowania oraz jako wzorców językowych jest również bardzo ważne.

Aby zwiększyć prawdopodobieństwo dobrej współpracy z rodzicami, można korzystać z tłumaczy, dwu- i wielojęzycznych nauczycieli oraz tak zwanych budowniczych pomostów, czyli doradców dwujęzyczności. Budowniczymi pomostów / doradcami dwujęzyczności pracują dla miasta Reykjavík, jako specjaliści, którzy sami władają innym językiem ojczystym niż islandzki. Ich zadaniem jest udzielanie wsparcia, porad oraz instruowanie nauczycieli, rodziców oraz uczniów obcego pochodzenia. Pomoc ta jest skierowana szczególnie do dzieci, które niedawno przyjechały do kraju lub zmieniają szkołę. Doradcy wspierają uczniów, nauczycieli i rodziców w budowaniu pomostów między językami i kulturami i w ten sposób działają na rzecz wzajemnego zrozumienia. W niektórych rejonach kraju pracują dwujęzyczni nauczyciele, którzy wspierają edukację uczniów w ich języku ojczystym, np. w ramach przygotowywania do zajęć, przyswajania wiedzy, opanowywania zagadnień z przedmiotów czy pomocy w pracy domowej. Celem powyższego jest zapewnienie kontynuacji nauki różnych przedmiotów równoległe z nauką języka islandzkiego jako drugiego języka.

Ważne, aby już na samym początku nauki szkolnej na wszystkich etapach kształcenia nadać językom ojczystym dzieci i młodzieży status formalny. Uznanie języka ojczystego w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych może przybierać różne formy, jednakże musi mieć miejsce, być rzeczywiste i wyczuwalne, istnieją na to różne sposoby.

III.C Różnorodność językowa w edukacji i życiu codziennym

Praca z różnorodnymi językami w szkole trwa przez cały okres edukacji, ma na celu okazanie wszystkim językom szacunku, wspieranie aktywnej wielojęzyczności uczniów oraz budowanie kompetencji na już istniejących zasobach językowych. Aktywne używanie języków niesie za sobą następujące korzyści:

- Zwiększa świadomość wszystkich osób w zakresie języków, kompetencji transkulturowych, polegających m.in. na wrażliwości kulturowej oraz zdolności do komunikowania się niezależnie od języka i kultury. Taka umiejętność wpływa pozytywnie na wszystkich, zarówno w kontaktach międzyludzkich, jak i nauce języków.
- Wpływa na rozwój poznawczy idący w parze z rozwojem językowym, czyli wiedza zdobyta w języku ojczystym tworzy podwalinę wiedzy w języku islandzkim jako drugim języku. Działa to również w drugą stronę; dziecko zdobywa różnorodną wiedzę w szkole w języku islandzkim, z której następnie korzysta podczas czytania lub rozmów o tej samej tematyce w języku ojczystym.
- Wsparcie różnorodnych języków ojczystych w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych zwiększa szacunek społeczeństwa dla języków.
- Uczniowie uczą się i zdobywają doświadczenie w języku i kulturze zgodnie ze swoimi osobistymi potrzebami i oczekiwaniami, aby móc rozwijać te umiejętności samodzielnie podczas swojej dalszej nauki. Każdy język stanowi ważne narzędzie do kontaktów interpersonalnych oraz do wzmacniania więzi i poczucia przynależności u dziecka. Bogate umiejętności językowe mogą również wzmocnić uczniów w nauce, poszerzyć ich horyzonty oraz zwielokrotnić możliwości zdobywania wiedzy.

W nauczaniu wielokulturowym dąży się do tego, aby zapewnić dostęp do edukacji oraz stworzyć przestrzeń do nauki i równe szanse dla wszystkich. Nauczyciele bazują na zasobach uczniów, ich językach ojczystych, posiadanej wiedzy, mocnych stronach, kulturze i doświadczeniu, które uczniowie wnoszą do szkoły. Wszyscy uczniowie mają prawo głosu i jest on wysłuchany. Materiały do nauki odzwierciedlają różnorodność, zespół pracowników jest urozmaicony, a środowisko do nauki ma za zadanie umacniać wszystkich.

Zróżnicowane metody nauczania stanowią podstawę wyjścia naprzeciw potrzebom wszystkich. Transjęzyczność (*ang. translanguaging*) polega na wielopłaszczyznowych formach rozmowy i komunikacji pomiędzy różnymi językami i wielojęzyczną rzeczywistością, której wielojęzyczne osoby używają w kontaktach społecznych. Termin „transjęzyczność” opiera się na założeniu, że wszystkie języki osób wielojęzycznych są częścią ich repertuaru językowego (*ang. language repertoire*), którego używają do komunikacji. Transjęzyczność to również podejście w nauczaniu, zgodnie z którym szanuje się języki uczniów i w systematyczny sposób się je uwidacznia. Dla przykładu nauczyciel mógłby wyjaśniać konkretnemu uczniowi założenia i metody nauczania w jednym języku, a rozwiązania ucznia czy dyskusje mogłyby odbywać się w innym języku, z nauczycielem, innymi pracownikami czy też innymi uczniami. To podejście umożliwia uczniowi korzystanie na zmianę z różnych języków w różnych sytuacjach w tej samej przestrzeni nauczania.

Ważnym jest aby wszyscy uczniowie, którzy uczą się języka islandzkiego jako języka drugiego (ÍSA), jak najszybciej stali się aktywnymi uczestnikami społeczności edukacyjnej i mieli zapewniony dostęp do tej samej edukacji, co ich rówieśnicy. Nauczanie ÍSA oraz innych przedmiotów musi się wzajemnie wspierać i bezpośrednio łączyć, tak aby w każdym przypadku w łatwy sposób pracować z ogólnym i wyspecjalizowanym słownictwem z różnych przedmiotów w połączeniu z tematyką zajęć.

III.D Ocenianie i długofalowe wsparcie

Ocenianie spełnia różne cele, m.in. określa, jaki jest poziom umiejętności językowych i wiedzy ucznia w momencie jego przeprowadzki na Islandię, jakie osiągnął postępy w nauce i nad jakimi czynnikami należy się skupić w dalszej pracy. Ponadto ocenianie jest wykorzystywane do porównywania z kryteriami wiekowymi oraz celami edukacyjnymi zawartymi w podstawach programowych. Na początku nauki szkolnej należy dokonać oceny umiejętności i wiedzy uczniów, a następnie opracować dostosowane do ich potrzeb plany nauczania. Należy dążyć do tego, by wielojęzyczne dzieci, które urodziły się na Islandii i uczęszczają do przedszkola czy szkoły podstawowej, spełniały kryteria językowe i czytelnicze dla danego wieku na równi ze swoimi rówieśnikami. Według pomiarów takich jak PISA i Milli mála oraz innych badań wielojęzyczne dzieci, uczęszczające do przedszkoli i szkół podstawowych na Islandii, osiągają średnio niższe wyniki niż ich rówieśnicy. Dotyczy to zarówno pierwszego, jak i drugiego pokolenia imigrantów. Należy więc przeanalizować oraz zwiększyć wsparcie dla nich, tak aby opanowywały czytanie i naukę w stopniu pozwalającym na pomyślną edukację w islandzkiej szkole.

Do oceny rozwoju języka, umiejętności czytania oraz znajomości języka islandzkiego wśród dzieci i młodzieży, przydatne jest wykorzystywanie narzędzi do oceny i badań przesiewowych, dostępnych dla nauczycieli w przedszkolach i szkołach podstawowych. Większość narzędzi dostępnych w kraju koncentruje się na ocenie dzieci posługujących się wyłącznie językiem islandzkim, co należy mieć na uwadze w trakcie interpretacji wyników. Wielojęzyczne dzieci oraz młodzież potrzebują zazwyczaj wsparcia w opanowaniu języka islandzkiego, rozwoju mowy i słownictwa szkolnego, jak i umiejętności czytania. Rolą nauczycieli jest budowanie na zdobytych już umiejętnościach i wiedzy ucznia oraz zapewnienie mu odpowiedniego nauczania i wsparcia, a jednocześnie obserwowanie jego postępów.

Istotnym jest, aby odpowiednio rejestrować proces nauki wszystkich dzieci od samego początku edukacji przedszkolnej, zapewnić wczesną interwencję, płynne przejście między etapami kształcenia oraz wsparcie dla aktywnej wielojęzyczności. Ocena postępów w języku islandzkim oraz długofalowe wsparcie w nauczaniu języka islandzkiego w zależności od potrzeb stanowi podstawę zauważalnych postępów w nauce w islandzkich szkołach.

Poniżej znajdują się zagadnienia, które mają w szczególności na celu dokonanie oceny lub stworzenie pola do dyskusji o umiejętnościach językowych wielojęzycznych uczniów:

- **Regularne i zorganizowane rozmowy rodziców, uczniów i nauczycieli o umiejętnościach, wiedzy oraz postępach uczniów w języku ojczystym i islandzkim.**
- **Jedno przedszkole, wiele języków (Informator o rejestrowaniu postępów dzieci w nauce języka islandzkiego jako drugiego języka)**
- **Ocena umiejętności nowoprzybytych uczniów szkół podstawowych (przetłumaczona i zaadaptowana z języka szwedzkiego)**
- **Milli mála, test dla uczniów szkół podstawowych w wieku 6–16 lat**
- **Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ang. Common European Framework for Languages, CEFR – wszystkie języki)**
- **Lesferill (Proces czytania) Menntamálastofnun (Inspektorat Edukacji) dot. języka islandzkiego**

Zgodnie z Podstawą programową szkół podstawowych i średnich szkoły powinny korzystać z oceniania kształtującego, które uznawane jest za najskuteczniejsze we wspieraniu uczniów w dalszej nauce i samodzielnej pracy. Ocenianie kształtujące zapewnia uczniowi regularne informacje zwrotne dotyczące wykonywanych przez niego zadań. Informacje te zawierają jednocześnie wyjaśnienia w jaki sposób może on poprawić swój poziom. Ocenianie kształtujące dla wielojęzycznych uczniów oraz portfolio, które dokładnie rejestruje umiejętności językowe, mogą wesprzeć uczniów i nauczycieli w określeniu i obserwowaniu postępów oraz stawianiu celów na podstawie rzeczywistego poziomu ucznia.

IV. Rola rodziców

Rodzice i nauczyciele utrzymują regularny kontakt w sprawie dobrostanu i postępów uczniów. Przekaz informacji jest istotny, gdyż ogrywa ważną rolę w uświadamianiu rodziców o roli środowiska językowego i czytelniczego dla dalszej edukacji uczniów oraz pozwala zapoznać się z ich rzeczywistymi postęпами w nauce. Rodzice powinni być zachęceni do pielęgnowania języka ojczystego w domu i w innych możliwych miejscach. Jest to ważne nie tylko ze względu na umiejętności językowe. Dobre opanowanie języka ojczystego może również wzmocnić więzi rodzinne, więzi z dziedzictwem kulturowym, postrzeganie samego siebie, kompetencje transkulturowe oraz świadomość metajęzykową. Jest to zadanie, opierające się na współpracy rodzin, pracowników szkół oraz zajęć pozalekcyjnych i każdy musi dołożyć starań, żeby stworzyć przestrzeń szacunku dla wszystkich języków, zachęcając w ten sposób uczniów do dążenia do aktywnej wielojęzyczności. Szkoły średnie muszą tak podchodzić do pełnoletnich uczniów, aby w bezpośredni sposób poszukiwać sposobów na wykorzystanie ich bogactwa językowego w edukacji i tworzeniu przestrzeni do nauczania, która uznaje i wspiera różnorodne języki uczniów.

IV.A Strategia językowa rodzin

Rodziny, których członkowie posługują się w domu różnymi językami, tworzą strategię językową odzwierciedlającą ich różnorodne uwarunkowania. Polityka językowa rodziny zawiera konkretne decyzje, jakich języków używa się do komunikacji w domu, w jaki sposób członkowie rodziny używają języków oraz jakie środki należy podjąć, aby zapewnić korzystanie z języków w rodzinie. Strategia językowa rodziny uwzględnia zróżnicowane poglądy każdego jej członka dotyczące języków oraz posługiwania się nimi.

Wśród przykładowych wariantów używania języków w kontaktach rodziców z dziećmi można wymienić:

- **jeden język używany jest w społeczeństwie – inny w domu**
(ang. *minority language at home*)
- **każdy rodzic używa innego języka w kontaktach z dzieckiem**
(ang. *one parent – one language*)
- **języki używane są w określonym czasie lub okolicznościach** (ang. *time and place*)
- **system mieszany, czyli przełączanie, mieszanie języków lub/i transjęzyczność**
(ang. *code-switching, code-mixing, translanguaging*)

Rodzice odgrywają ważną rolę w formowaniu i rozwijaniu strategii językowej rodziny i zapewnieniu dzieciom bogatego środowiska językowego. Dzieci pochodzące z rodzin, w których panuje sprecyzowana strategia językowa, częściej niż inne dzieci rozwijają

umiejętności w innych językach używanych w ich środowisku językowym. Mówi się, że dzieci muszą mieć zapewniony dostęp do każdego z języków przez przynajmniej 25–30% swojego czasu w celu jego zachowania. Wraz z rozwojem dziecka nie wystarcza jednak sama dostępność. Rozwój języka następuje dzięki częstemu posługiwaniu się nim, co ma miejsce, gdy dziecko ma w życiu różne powody, by go używać oraz gdy społeczeństwo jest pozytywnie nastawione do języków.

Wybór i korzystanie z języków przez członków rodziny oraz nawyki czytelnicze w domu mogą być świadome lub niezamierzone i mogą się również zmieniać z czasem. Świadoma strategia językowa oznacza, że rodzina podejmuje przemyślane decyzje o ukierunkowanym planie językowym tak, żeby wszyscy członkowie rodziny wiedzieli, jakiego języka używać w kontaktach między sobą, z krewnymi czy kolegami. Ponadto rodzina kładzie nacisk na stworzenie dzieciom możliwości bycia w regularnym kontakcie ze wszystkimi swoimi językami w domu i poza nim poprzez książki, spędzanie czasu wolnego, wycieczki, muzykę, teatr, zabawy, czas ekranowy oraz naukę języka ojczystego. Mimowolna strategia językowa ma miejsce, gdy używanie języków odbywa się bez ustalonego planu i zarządzania, zgodnie z poglądem, że języka można się nauczyć samoistnie, w takim przypadku stymulacja językowa zostaje zaniedbana, co prowadzi do niskiego poziomu rozwoju języka.

IV.B Inicjatywa ukierunkowanego wsparcia oraz przekazu informacji dla rodziców

Rodzice wielojęzycznych dzieci często potrzebują wiedzy, przeszkolenia oraz porad dotyczących wychowania językowego swoich dzieci. Dlatego tak ważnym jest, by rodzice otrzymali odpowiednie wsparcie i porady już w ramach opieki nad niemowlętami i małymi dziećmi, a następnie przez cały okres uczęszczania dziecka do przedszkola i szkoły podstawowej. Rozwój językowy oraz czytelniczy dziecka należy wspierać przez cały okres dorastania w sposób formalny i nieformalny. Rodzice w dalszym ciągu komunikują się w językach używanych w domu, lecz potrzebują jednocześnie wsparcia i porad, by stwarzać więcej możliwości do umacniania wszystkich języków dziecka poza domem. Można tu wymienić kontakty z innymi dziećmi i rodzicami, którzy posługują się tymi samymi językami, wizyty w teatrach, w bibliotekach w celu wypożyczenia książek w różnych językach, wyjazdy do kraju rodzinnego oraz kontakty z członkami rodziny za pomocą technologii komunikacyjnej czy udział w zajęciach w szkole nauczającej języka ojczystego. Równie ważne jest wspieranie przez rodziców nauki języka islandzkiego swoich dzieci. Wiele badań pokazuje, że rodzice obcego pochodzenia, którzy znają język szkolny oraz używany przez społeczeństwo, wywierają pozytywny wpływ na postrzeganie tego języka przez dziecko. Dlatego należy zachęcać rodziców do poznawania języka islandzkiego oraz stwarzać im ku temu możliwości, gdyż pomagają im to w spełnianiu swojej roli jako rodziców ucznia islandzkiej szkoły oraz umacnia ich pozycję jako wzorców językowych swoich dzieci. Ukierunkowane wsparcie wielojęzycznych dzieci oraz ich rodzin w szkołach oraz na zajęciach pozalekcyjnych stanowi pożądany dodatek do metod, które rodzice mogą zastosować w celu wspierania wszystkich języków swoich dzieci.

V. Technologia oraz możliwości nauki przez Internet

Technologia stała się normalną częścią środowiska edukacyjnego uczniów oraz ich życia prywatnego, zatem większość z nich jest z nią w pewnym stopniu zaznajomiona. Elektroniczne narzędzia i środowisko nadają się więc idealnie do wspierania języków uczniów w pozytywny i konstruktywny sposób. Elektroniczne materiały zmieniają się częściej, niż drukowane, trudno jest więc polecać aktywne strony internetowe. Aby zapewnić przydatność technologii elektronicznej i mediów we wspieraniu wielojęzyczności, korzystanie z nich należy rozpatrywać pod trzema względami: zawartości, kontekstu oraz samego dziecka:

- **Treść – ważne, aby materiały odwoływały się do kultury i były uznanymi materiałami edukacyjnymi lub były polecane przez specjalistów.**
- **Kontekst/okoliczności – ważne, aby materiały używane w nauce i zabawach były powiązane z rzeczywistością i otoczeniem znanym przez ucznia (nie należy używać np. materiałów oderwanych od rzeczywistości); w ten sposób jest bardziej prawdopodobne, że dziecko poszerzy słownictwo, które zna i którego używa w codziennym życiu.**
- **Samo dziecko – materiały muszą być dostosowane do wieku dziecka, jego wiedzy oraz umiejętności językowych.**

Poniżej znajduje się kilka przykładów islandzkich materiałów oraz ich użycia, które mogą okazać się przydatne:

[Zestawienie opracowane przez pracowników Centrum Uniwersytetu w Akureyri o aplikacjach i technologiach informacyjnych przydatnych w nauczaniu uczniów obcego pochodzenia:](#)

[Korzystanie z technologii elektronicznej, takich jak komputery i tablety, w nauce języka oraz innych przedmiotów.](#)

[Przykłady ze Szkoły „Stóri-Vogaskóli” na temat nauczania języka ojczystego.](#)

[Przykłady aplikacji oraz zadań z technologii informacyjnych na stronie „Tungumál er gjöf”.](#)

W Internecie można znaleźć wiele możliwości do nauki oraz podtrzymywania znajomości języków, m.in. w społecznościach internetowych, na blogach, przez urządzenia do telekonferencji, muzykę i filmy wideo, na żywo lub przez opublikowane materiały, anonimowo lub poprzez zalogowanie. W szkołach i na zajęciach edukacyjnych należy zwracać uwagę na ochronę prywatności oraz zalecenia wiekowe dotyczące programów, aplikacji czy stron internetowych.

VI. Metody i przydatne pomysły dotyczące wsparcia języka ojczystego i aktywnej wielojęzyczności

Ważne, aby wszystkie osoby, pracujące z wielojęzycznymi dziećmi i młodzieżą, przyswoiły sobie pozytywne podejście do różnorodnych języków i metody aktywnego okazywania wsparcia. Poprzez zwracanie w sposób pozytywny uwagi na inne języki używane w grupie dzieci lub uczniów, podkreśla się jednocześnie ich znaczenie. Ważne jest w tym kontekście, aby postrzegać język jako narzędzie do nauki i komunikacji, które rozwijają wiedzę dzieci, ich samoocenę oraz kapitał społeczny.

Budowa wielojęzycznego społeczeństwa w klasie może zacząć się od umieszczenia w widocznych miejscach w szkole np. tablic z napisem „witamy” w różnych językach. W ten sposób przekazujemy, że wszystkie dzieci oraz wszyscy dorośli są mile widziani w szkole, niezależnie od tego, jakim językiem się posługują. Następnym krokiem może być umieszczenie tablicy w różnych językach przy wejściu do klas, która daje do zrozumienia, że uczniowie są dumni ze swoich języków. W ten sposób czyni się z języka zasób dla wszystkich.

Sposobów aktywizowania, wspierania, wykorzystywania oraz zwracania uwagi na różnorodne języki jest mnóstwo. Zostały one na kolejnych stronach podzielone na dwie części, od prostych, w których przede wszystkim chodzi o widoczność języków, do sposobów pracy nad czytaniem i nauką. Następujące metody mogą się przydać szkołom oraz na zajęciach pozalekcyjnych w formowaniu swojej własnej strategii językowej.

VI.A Proste metody wspierające różnorodność językową

Pracownicy szkół oraz zajęć pozalekcyjnych mogą:

- Budować pozytywną kulturę językową: języki stanowią dobro, są interesujące, uznane, pożądane.
- Okazywać językom zainteresowanie. Nauczyciele nie muszą znać wszystkich języków używanych w grupie, bo mogą opierać się na ich znajomości przez dzieci, rodziców lub pracowników. To oni wszyscy są specjalistami.
- Opierać się na formularzu samooceny przy ocenianiu wsparcia różnorodności językowej w codziennej pracy.
- Zachęcać rodziców do zachowania języka ojczystego dzieci oraz używania go w kontaktach z dzieckiem.
- Zachęcać uczniów do uczęszczania na zajęcia języka ojczystego.
- Zwracać wszystkim uczniom uwagę na znaczenie nauki języków.
- Zwracać uwagę na języki uczniów danej szkoły.
- Nauczyć się kilku słów w języku ojczystym uczniów w trakcie procesu przyjmowania ich do szkoły.
- Zachęcić klasę do nauczenia się kilku słów w języku ojczystym uczniów. Może to być jedno słowo tygodniowo (słowo tygodnia) lub kilka słów tygodniowo (język tygodnia).
- Wykonać plakaty z napisami uczniów w kilku językach.
- Grać piosenki w wielu językach.
- Zachęcać uczniów do pisania w języku ojczystym.
- Zachęcać uczniów do korzystania z translatora Google do zabawy i sprawdzania, w jakim stopniu tekst zmienia się przy tłumaczeniu.
- Pozwolić uczniom, którzy posługują się tym samym językiem ojczystym, do pomagania sobie nawzajem w swoim języku ojczystym w konkretnych zadaniach, gdy jest to uzasadnione.
- Zapisywać kluczowe pojęcia w języku islandzkim lub angielskim na tablicy, tak aby uczniowie mogli posilkować się słownikami.

- Pytać uczniów, czy znają w swoim języku ojczystym nazwy różnych pojęć, których uczą się po islandzku.
- Znaleźć słowa, które są podobne lub identyczne, np. imiona, nazwy cyfr, tradycje, kolory, owoce, warzywa, kalendarze, święta, dni tygodnia, miesiące, alfabet, głoski, onomatopeje i wszystko, co nauczycielom i uczniom przyjdzie do głowy.
- Sprawdzić, czy dźwięki wydawane przez zwierzęta w obu językach są podobne. Islandzka owieczka mówi „me, me”, a angielska owieczka mówi „baa, baa”. A co z krowami?
- Sprawdzić, czy da się znaleźć znane osoby, które mówią lub mówiły w językach ojczystych uczniów.
- Używać odmiennych języków do kontaktów w różnych sytuacjach (np. tablice w Dniu Ochrony Środowiska, wiersze do mamy na Dzień Kobiet, zadania z superbohaterami).
- Uczyć się piosenek, zabaw i liczenia w wielu językach.
- Poprosić dzieci i rodziców o pomoc w znajdowaniu odpowiednich materiałów w Internecie.
- Zapropionować tydzień otwarty, podczas którego rodzice proszeni są o przyście do szkoły i obserwowanie jej pracy.
- Poprosić rodziców o przyście z wizytą i poczytanie w swoim języku ojczystym.
- Zorganizować jarmark językowy i zawodowy, podczas którego rodzice zaprezentują swoje języki i wykonywane prace.
- Starsi uczniowie czytają dla młodszych uczniów we własnych językach ojczystych. Starsi uczniowie odwiedzają przedszkolaki i czytają im we własnych językach ojczystych.
- Obchody dni języków ([Europejski Dzień Języków 26.9.](#), Dzień Języka Islandzkiego 16.11., [Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego 21.2.](#)) Wykonać plakaty ze słowami o rodzinie, np. mama, babcia, dziadek w językach mówionych przez uczniów. Stworzyć dla dzieci przestrzeń do zabawy słowami i językami, a jednocześnie zaprezentować wszystkie języki w grupie dzieci. Zbierać książki w wielu językach.

VI.B Metody wspierania aktywnej wielojęzyczności

Pracownicy szkół oraz zajęć pozalekcyjnych mogą:

- Pokazać, że są dumni z posiadanego bogactwa językowego. Opracować strategię językową, gazetkę szkolną oraz materiały promocyjne.
- Zachęcać do czytania w domu we wszystkich językach i dokonywać oceny czytania.
- Pozwalać uczniom czytać porównywalne teksty w języku ojczystym, np. na Wikipedii, jeśli są dostępne.
- Zbierać lektury w językach klasy i stworzyć klasową bibliotekę.
- Wykorzystywać książki w różnych językach dostępne elektronicznie lub w bibliotekach. Należy do nich m.in. biblioteka Móðurmál – stowarzyszenia o dwujęzyczności (ponad 5000 książek w ponad 50 językach), której książki są wpisane do Gegnir (hasło do wyszukania MOPDG, kategoryzacja według języków).
- Zorganizować prezentacje międzykulturowe. To interdyscyplinarna metoda pracy z dziećmi i dorosłymi, opracowana w celu naświetlenia mocnych stron i różnorodnych kultur uczestników.
- Udzielać uczniom, którzy potrzebują długofalowego wsparcia w ÍSA, więcej pomocy.
- Uczyć na bazie zasobu słownictwa oraz wiedzy posiadanej przez uczestników zajęć.
- Systematycznie rozbudowywać słownictwo szkolne w języku islandzkim i łączyć je z już opanowanym zasobem słownictwa w innych językach.
- Doksztalać się, zdobywać wiedzę i zapraszać specjalistów.
- Tworzyć dwujęzyczne słowniki, dwujęzyczne książki i opowiadania o swojej tożsamości.
- Zachęcać uczniów do używania większej liczby języków podczas odrabiania lekcji, przygotowywania się oraz wykonywania zadań.
- Zorientować się, którzy uczniowie uczęszczają na zajęcia języka ojczystego i jakie umiejętności posiadają w tym języku.
- Zachęcać rodziców do wysyłania uczniów do szkoły z podręcznikami w ich języku ojczystym.
- Zezwalać uczniom na wykonywanie zadań w swoim języku ojczystym, porównywalnych do tych, jakie inni uczniowie wykonują po islandzku. Zadania mogą być pisemne, ustne, związane z muzyką, teatrem, wizualne lub stanowić mieszankę.

- Umożliwiać dzieciom rozmowę w języku ojczystym o tym, czego się nauczyły.
- Zachęcać uczniów do rozmawiania z rodzicami w języku ojczystym o tym, czego się nauczyli w szkole.
- Nauczyć rodziców, w jaki sposób mogą pomagać swoim dzieciom w lekcjach, nawet jeśli nie znają języka islandzkiego. Rodzice mogą zadawać swoim dzieciom pytania na temat obrazków, pojęć i innych kwestii w tekście i powiązać z własną wiedzą.
- Pomóc uczniom uczyć się samodzielnie w języku ojczystym przez Internet lub w inny sposób i udzielać im dostępu do wartościowych stron internetowych.
- Uczyć uczniów, w jaki sposób mogą korzystać z języków, które znają, aby nauczyć się więcej języków.
- Zachęcić uczniów do rozważań nad tym, czym jest język, w jaki sposób uczy się i naucza języka, ile języków znają i czy rozpoznają języki odtwarzane z materiałów audio - wizualnych.
- Przeglądać z uczniami formy zapisu języków obcych i porównywać je.
- Pracować z tekstami i materiałami cyfrowymi „Tungumál er gjöf”.
- Zorganizować zajęcia z islandzkiego słownictwa szkolnego dla rodziców, obejmujące również zagadnienia np. na temat kultury, współpracy szkół i rodzin, wielojęzyczności i nauki języka przez dzieci.
- Pracować nad językiem i czytelnictwem na zajęciach pozalekcyjnych; pomysły znajdują się m.in na stronie frístundaæsi.
- Opracować bank językowy z informacjami na temat wszystkich języków używanych przez dzieci i dorosłych w szkole i na zajęciach pozalekcyjnych. Bank może znajdować się w Internecie czy na plakacie.
- Opracować wielojęzyczną książkę z obrazkami, w której historyjka jest przetłumaczona na wszystkie języki uczniów klasy. Wspólne opracowanie książki oraz czytanie umacnia uczniów, którzy staną się specjalistami swojego języka ojczystego w klasie i będą mogli się dzielić wiedzą. Wszystkie języki cieszą się takim samym uznaniem.
- Opracować dwujęzyczne książki z obrazkami i tekstem po islandzku i w innych językach. Starsi i młodszy uczniowie mogą wspólnie wykonywać zadanie, gdzie w parze znajduje się uczeń władający językiem islandzkim oraz uczeń, który posługuje się innym językiem. W przedszkolu można opracować takie książki z rodzicami lub samymi dziećmi, np. przez słownik obrazkowy dla przedszkoli „Ljáðu mér orð” oraz książki do komunikacji dwujęzycznej.
- Umożliwić dzieciom wykorzystanie swojego języka ojczystego w pracy nad nowymi pojęciami, co pogłębia ich zrozumienie materiału, a jednocześnie uaktywnia wcześniej zdobytą wiedzę.

- Zachęcać szkoły i uczniów do uczestniczenia we współpracy ze szkołami za granicą, np. Erasmus i eTwinning.
- Znaleźć „zaprzyjaźnioną szkołę” w innym kraju.
- Używać metod współpracy umożliwiających uczniom uczenie się od siebie nawzajem, nawet o kulturze i językach innych uczniów.
- Rozwijać metody współpracy edukacyjnej (CLIM, PALS, læsisfimman (piątka czytelnicza), metoda puzzli).
- Tworzyć pary do nauki, które uczą się razem islandzkiego i nowego języka. Gdy nowe dziecko, które uczy się języka islandzkiego jako drugiego języka, ale już płynnie mówi, pisze i czyta w języku ojczystym, adaptuje się w grupie dzieci, dobrze jest umieścić je w parze z uczniami w grupie (klasie) w związku z pracą nad zagadnieniem dnia. Para otrzymuje zeszyt (lub tablet) i są w nim zapisywane nowe słowa w obu językach, których należy się nauczyć. W ten sposób inicjuje się kontakt między dziećmi, stanowiący podwaliny umiejętności czytania i pisania oraz wiedzy o językach, tworząc jednocześnie słowniczek, który przyda się w komunikacji. Takie metody pracy wzmacniają kontakty społeczne i czynią całą grupę współodpowiedzialną za przyjęcie nowego ucznia do klasy.
- Korzystać z tabletów w celu bazowania na języku ojczystym dzieci w procesie zrozumienia materiału, który dzieci mają opanować po islandzku.
- Korzystać z Europejskiego Portfolio Językowego, żeby obserwować postępy ucznia.
- W celu konsultacji i współpracy zwracać się do budowniczych pomostów oraz doradców dwujęzycznych lub nauczycieli.
- Zaoferować uczniom posługujących się innym językiem ojczystym niż islandzkim nauczanie języka ojczystego zamiast nauczania języka obcego (ustawa o szkołach podstawowych, art. 16) i uznawać go za przedmiot nauczania w szkole podstawowej lub jako przedmiot fakultatywny na poziomie gimnazjalnym.
- Uznać nauczanie języka ojczystego prowadzone przez zewnętrzne podmioty za część formalnej edukacji wielojęzycznych dzieci i przyznawać oceny na poziomie szkoły podstawowej, jak i punkty ETCS na poziomie szkoły średniej.
- Oferować testy oceniające wiedzę pozaszkolną z języków ojczystych nastolatków i młodych dorosłych z porównywalnymi kryteriami dla wszystkich języków.
- Oferować uczniom na poziomie gimnazjalnym oraz w szkołach średnich, którzy posługują się innym językiem ojczystym niż islandzkim, możliwość zachowania swojego języka ojczystego w ramach zajęć fakultatywnych, jeśli będą się o to ubiegać (Ustawa o szkołach średnich nr 92/2008).

VI.C Przydatne linki dla szkół i rodziców

Poniżej znajdują się linki do różnych materiałów na temat sposobu wspierania nauki języka ojczystego w szkołach i na zajęciach pozalekcyjnych. Niektóre dotyczą konkretnych poziomów edukacji, lecz można również korzystać z tych materiałów dla innych poziomów i grup wiekowych.

Budowniczość pomostów w Miðja máls og læsis: Wiedza i porady dla nauczycieli, rodziców i uczniów.

ECML: Inspiracje do nauczania języków dla małych dzieci.

Rada Europy o wielojęzycznej i transkulturowej edukacji: Wiedza, źródła i odnośniki dotyczące języków w systemach szkolnictwa.

Fjölmenningarvefur (Witryna wielokulturowa): Strona dla dzieci o różnych krajach.

Frístundalæsi (Czytanie w czasie wolnym): Strona o wzmacnianiu kompetencji językowych i czytelnictwa na zajęciach pozalekcyjnych.

Fjölmennig í leikskóla (Wielokulturowość w przedszkolu) - Wszyscy razem, lecz każdy inny: Wiele przydatnych pomysłów, w jaki sposób można wspierać języki dzieci w wieku przedszkolnym.

Witryna miasta Reykjavík dla rodziców: Informacje dla rodziców o opiekunach dziennych, przedszkolach, szkołach podstawowych, świetlicach, wielokulturowości i aktywnym uczestnictwie w pracy szkoły.

Heimurinn er hér (Świat jest tu): Polityka wielokulturowa miasta Reykjavík.

Íslensk málstefna (Islandzka polityka językowa): Oficjalna polityka dot. języka islandzkiego.

Kursy islandzkiego oraz materiały edukacyjne na Tungumálatorg.

Polityka czytelnicza przedszkoli: Sposoby na naukę czytania poprzez zabawę.

Menntamálastofnun (Inspektorat Edukacji): Materiały edukacyjne i podręczniki.

Polityka edukacyjna miasta Reykjavík. Cele, metody i narzędzia dla wszystkich grup wiekowych, portal, edukacja.

Miðja máls og læsis (Centrum języka i czytelnictwa): Ciekawostki, zadania, przydatne linki.

Móðurmál – samtök um tvítýngi (stowarzyszenie o dwujęzyczności): Organizacja parasolowa różnych grup języka ojczystego, które organizują nauczanie w języku ojczystym dla wielojęzycznych dzieci.

Multilingual families: Projekty wspierające wielojęzyczność w pracy szkolnej

Uczniowie, dla których islandzki jest drugim językiem: Strona informacyjna i edukacyjna miasta Akureyri zawierająca przystosowane materiały edukacyjne, instrukcje oraz przydatne materiały dla szkół i rodziców.

Samskipti heimila og skóla (Kontakt szkół i rodzin): Informacje ze szkół dla rodziców w wielu językach, gotowe do użytku.

Tungumál er gjöf (Język jest darem): Różnorodne pomysły, w jaki sposób nauczyciele przedszkolni mogą budować ukierunkowaną współpracę z rodzicami w sprawach dotyczących mowy i czytania przez ich dzieci z naciskiem na naukę języka islandzkiego jako drugiego języka, a jednocześnie wspierając język ojczysty. Poniżej znajdują się linki do materiałów związanych bezpośrednio ze wspieraniem języka ojczystego dzieci:

- [Dyskusje na temat języka ojczystego w domu](#)
- [Propozycje pytań do rodziców o rozwoju językowym i języku ojczystym](#)
- [Instrukcje dla rodziców na temat wspierania języka ojczystego w domu](#)
- [Pomysły pracy z różnorodnymi językami ojczystymi dzieci przedszkolnych na codziennych zajęciach](#)
- [Film „Język jest darem”, w którym omawiana jest rola rodziców i szkół we wspieraniu rozwoju językowego i umiejętności czytania u dzieci wielojęzycznych](#)

Tungumálatorg (Językowy rynek) – bank pomysłów: Pomysły na wydarzenia związane z językami, np. Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego

Velkomin (Witamy): Narzędzie komunikacyjne dla ułatwienia szkołom przyjęcia, adaptacji i komunikacji z uczniami posługującymi się innym językiem ojczystym niż islandzkim oraz ich rodzicami.

Postówie

Języki stanowią wartość. Wielojęzyczność dzieci i młodzieży jest cenna dla nich samych, ich najbliższego otoczenia oraz społeczeństwa, w którym żyją. Poprzez wspieranie i wzmacnianie aktywnej wielojęzyczności stwarza się warunki, w których ludzie mogą tworzyć sieci komunikacyjne w wielu językach oraz wykorzystywać bogactwo językowe, aby umocnić siebie jako użytkowników różnych języków, uczestników w życiu społecznym oraz obywateli świata. Poprzez szanowanie, uznawanie znaczenia oraz docenianie języków wszystkich osób w społeczeństwie dajemy wszystkim możliwość wykorzystania swoich mocnych stron, bycia dumnym ze swojego pochodzenia oraz poczucia, że ich udział w islandzkim społeczeństwie jest mile widziany.

Wielojęzyczne dzieci dorastające na Islandii uczą się języka islandzkiego w szkole oraz na zajęciach pozalekcyjnych i w samym społeczeństwie i dlatego ważne jest, aby otrzymywały wedle potrzeb pomoc w nauce języka islandzkiego, gdyż przez bogaty zasób słownictwa, rozumienie tekstu oraz zdolność wypowiedzi pisemnej i ustnej na równi ze swoimi rówieśnikami oraz zgodnie z ogólnymi kryteriami edukacyjnymi znacznie wzrastają ich możliwości przyswajania wiedzy. Założenie o wspieraniu języka ojczystego oraz wielojęzyczności nie powinno nigdy przystaniać ani przewyższać konieczności systematycznego, profesjonalnego wsparcia w nauce języka islandzkiego, umożliwiające pomyślne zdobywanie wiedzy w islandzkim systemie szkolnictwa, jak i aktywny udział w islandzkim społeczeństwie.

Język angielski to język globalny, który na stałe zagościł w islandzkim społeczeństwie, szczególnie w handlu, technologii oraz w Internecie, lecz również w dalszej edukacji w islandzkich szkołach średnich i wyższych. Język angielski jest wykładany jako język obcy w większości szkół od najmłodszego poziomu szkoły podstawowej i często porównuje się go do „dodatkowego języka” na Islandii ze względu na to, jak jest rozpowszechniony, pożądany i niezbędny w wielu sytuacjach. Jego wartość w komunikacji oraz jego możliwości edukacyjne i zawodowe są niezaprzeczalne.

Ponieważ język duński oraz inne języki nordyckie są nauczane w szkołach, bliskie powiązania krajów nordyckich umożliwiają uczniom pobieranie edukacji i dostęp do materiałów czytelniczych w tych językach. Na Islandii używa się około stu różnych języków. Niektórymi posługuje się bardzo wiele osób, jak np. językiem polskim, ale wieloma mówi tylko kilkoro mieszkańców. Znajomość różnych języków stanowi cenny dodatek do edukacji dzieci oraz ich aktywności społecznej. Z perspektywy równościowej wszystkie dzieci i młodzież mają prawo używać, zachowywać i rozwijać swój język ojczysty oraz mieszkać w społeczeństwie, które szanuje wszystkie języki. Społeczeństwo wspierające aktywną wielojęzyczność tworzy środowisko, w którym mieszkańcy mają głos, którego się słucha i mogą brać aktywny udział w jego formowaniu.

Bibliografia

- Albury, N. J. (2014). Introducing the folk linguistics of language policy. *International Journal of Language Studies*, 8(4), 85-106.
- Anna Katarzyna Wozniczka. (2011). *Home language environment of Polish children in Iceland and their achievement in Icelandic grammar school* (óútgefin meistararitgerð). Háskóli Íslands: Reykjavík.
- Baker, C. (2011). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. (5. útgáfa). Bristol: Multilingual Matters.
- Birna Arnbjörnsdóttir. (2007). Kenningar um tileinkun og nám annars máls og erlendra mála. In A. Hauksdóttir & B. Arnbjörnsdóttir (Ritstjórar), *Mál málanna. Um nám og kennslu erlendra tungumála*. Reykjavík: Gutenberg.
- Birna Arnbjörnsdóttir. (2008). Tvítyngi, annað mál, erlent mál. *Málfríður*, 24(1), 17-23.
- Birna Arnbjörnsdóttir. (2010). Skólar og fjölskyldur sem málsamfélög. Í H. Ragnarsdóttir & E. S. Jónsdóttir (ritstjórar), *Fjölmennig og skólastarf*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Chumak-Horbatsch, R. (2012). *Linguistically appropriate practices. A guide for working with young immigrant children*. Toronto: University of Toronto Press.
- Council of Europe. (2007). *From linguistic diversity to plurilingual education: Guide for the development of language education policies in Europe*. Sótt af http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Guide_niveau3_EN.asp
- Creese, A. og Blackledge, A. (2010). Translanguaging in the bilingual classroom: A pedagogy for learning and teaching? *The Modern Language Journal*, 94(1), 103-115.
- Cummins, J. (2007). Identity texts: The imaginative construction of self through multiliteracies pedagogy. Í O. García, T. Skutnabb-Kangas, & M. E. Torres-Guzmán (ritstjórar), *Imagining multilingual schools: languages in education and globalization* (bls. 51-68). Clevedon: Multilingual Matters.
- Cummins, J. (2014). Mainstreaming plurilingualism: Restructuring heritage language in schools. Í P. P. Trifonas & T. Aravossitas (ritstjórar), *Rethinking Heritage Language Education* (1. útgáfa, bls. 1-19). Cambridge: Cambridge University Press.
- Curdt-Christiansen, X. L. (2009). Invisible and visible language planning: Ideological factors in the family language policy of Chinese immigrant families in Quebec. *Language Policy*, 8(4), 351-375.
- De Houwer, A. (2007). Parental language input patterns and children's bilingual use. *Applied Psycholinguistics*, 28(3), 411-424.
- Dressler, R. (2014). In the classroom. Exploring linguistic identity in young multilingual learners. *TESL Canada Journal*, 32(1), 42-52.
- European Centre for Modern Languages. (2019). Sótt af <https://www.ecml.at/>
- European Commission against Racism and Intolerance. (2012). *Skýrsla ECRI um Ísland*. Sótt af <https://www.stjornarradid.is/gogn/rit-og-skyrslur/stakt-rit/2012/03/08/Skyrsla-ECRI-um-Island/>
- García, O. og Wei, L. (2014). *Translanguaging*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

- García, O. Herrera, L., Hesson, S., og Kleyn, T. (2013). A CUNY-NYSIEB framework for the education of emergent bilinguals with low home literacy: 4-12 grades. New York: The City University of New York.
- Grosjean, F. og Byers-Heinlein, K. (2018). *The listening bilingual: Speech perception, comprehension, and bilingualism*. Hoboken: Wiley Blackwell.
- Hammer, C. S. (2014). Life is hard, but I'm trying. Understanding the lives of the families speech- language pathologists serve. Í Ball, M. (ritstjóri), *Handbook in qualitative research in communication disorders* (bls. 207-218). New York: Taylor & Francis.
- Hornberger, N. H. (2002). Multilingual language policies and the continua of biliteracy: An ecological approach. *Language policy*, 1(1), 27-51.
- Íslensk málnefnd. (2013). *Ályktun um stöðu íslenskrar tungu*.
Sótt af <https://islenskan.is/8-frettir/3-alyktun-um-stoedhu-islenskrar-tungu-2013>
- King, K. A., Fogle, L., og Logan-Terry, A. (2008). Family language policy. *Language and linguistics compass*, 2(5), 907-922.
- Kjällander, S. og Moinian, F. (2014). Digital tablets and applications in preschool – Preschoolers' creative transformation of didactic design. *Designs for learning*, 7(1).
- Kopeliovich, S. (2013). Happylingual: A family project for enhancing and balancing multilingual development. Í M. Schwartz og A. Verschik (ritstjórar), *Successful family language policy* (bls. 249-275). Dordrecht: Springer.
- Kriselle Lou Suson Jónsdóttir, Sigríður Ólafsdóttir og Jóhanna Thelma Einarsdóttir. (2018). Linguistically diverse children in Iceland: Their family language policy and Icelandic phonological awareness. Í Hanna Ragnarsdóttir and Samuel Lefever (ritstjórar), *Icelandic studies on diversity and social justice in education*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Lög um framhaldsskóla nr. 92/2008. Sótt af <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2008092.html>
- Lög um grunnskóla nr. 91/2008. Sótt af <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2008091.html>
- Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2012). Aðalnámskrá framhaldsskóla 2011: Almennur hluti.
- Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2013). Aðalnámskrá grunnskóla: Almennur hluti 2011: Greinasvið 2013.
- Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2012). Aðalnámskrá leikskóla 2011.
- Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2008). *Íslenska til alls: Tillögur íslenskrar málnefndar að íslenskri málstefnu*. Sótt af http://mml.reykjavik.is/wp-content/uploads/2017/09/Íslenska_til_alls.pdf
- Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2014). Hvítbók um umbætur í menntun. Reykjavík: Höfundur.
- Montrul, S. (2010). Current issues in heritage language acquisition. *Annual Review of Applied Linguistics*, 30, 3-23.
- Nichole Leigh Mosty, Samuel Lefever og Hrafnhildur Ragnarsdóttir. (2013). Parents' perspectives towards home language and bilingual development of preschool children. *Netla – Veftímarit um uppeldi og menntun*. Sótt af http://netla.hi.is/serrit/2013/rannsoknir_og_skolastarf/006.pdf

- Nyati-Saleshando, L. (2018). Managing linguistic diversity and academic performance through dual language programs in California. *Journal of Language and Literature*, 30, 71–89.
Sótt af <http://journals.ub.bw/index.php/marang/article/view/1317>
- Samuel C. Lefever. (2006). English language teaching in Icelandic compulsory schools. *Málfríður*, 22(2), 9-12.
- Santoro, N. (2009). Teaching in culturally diverse contexts: What knowledge about „self“ and „others“ do teachers need? *Journal of Education for Teaching*, 35(1), 33–45.
- Schwartz, M. & Verschik, A. (ritstjórar). (2013). *Successful family language policy: Parents, children and educators in interaction*. Dordrecht: Springer.
- Skóla- og frístundasvið Reykjavíkur. (2014). *Heimurinn er hér: Stefna Skóla- og frístundasviðs Reykjavíkur um fjölmennigarlegt skóla- og frístundastarf*.
Sótt af https://reykjavik.is/sites/default/files/fjoldemningarstefna_uppsett.pdf
- Skutnabb-Kangas, T. (1984). Mother Tongue.
Sótt af http://www.tove-skutnabb-kangas.org/en/_definitions_for_downloading.html
- Skutnabb-Kangas, T. (2000). *Linguistic genocide in education--or worldwide diversity and human rights?* New York: Routledge.
- Slavkov, N. (2016). In search of the right questions: Language background profiling at Ontario public schools. *Canadian Journal of Applied Linguistics/Revue canadienne de linguistique appliquée*, 19(1), 22-45.
- Spolsky, B. (2004). *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thordardottir, E. (2017). Are background variables good predictors of need for L2 assistance in school? Effects of age, L1, amount, and timing of exposure on Icelandic language and nonword repetition scores. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. DOI: 10.1080/13670050.2017.1358694
- United Nations. (1990). *Convention on the Rights of the Child*.
Sótt af <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- Norræn ráðherranefnd. (2006). *Yfirlýsing um málstefnu Norðurlanda*.
Sótt af <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf>
- Þingskjal nr. 1285/2016-2019. Tillaga til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

